

УДК: 355.232:351.86

ISSN: 2617-1775

E-ISSN: 2617-1783

Ліцензія: Attribution-NonCommercial 4.0 International CC BY-NC 4.0

Історія статті: Отримано: 16.03.2026; Прийнято: 14.05.2026; Опубліковано: 28.05.2026.

Конфлікт інтересів: немає.

Ібрагім Габідулін, кандидат технічних наук, доцент, Центр досліджень армії, конверсії та роззброєння, Київ, Україна, <https://orcid.org/0009-0009-7860-7818>

DOI:10.33099/2617-1775/2026-01/88-100

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ СИСТЕМИ ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ США, НАТО ТА УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Анотація. У статті здійснено порівняльний аналіз систем професійної військової освіти США, НАТО та України в контексті формування стратегічного мислення у сфері національної безпеки і оборони. Актуальність дослідження зумовлена трансформацією характеру сучасної війни та необхідністю підготовки військових і цивільних керівників, здатних приймати рішення у складному багатодоменому безпековому середовищі.

Метою статті є проведення порівняльного аналізу систем стратегічної військової освіти США, НАТО та України для виявлення інституційних і методологічних відмінностей у підготовці військової та цивільної управлінської еліти, а також визначення основних напрямів трансформації військової освіти України.

У дослідженні використано методи порівняльного інституційного аналізу, аналізу нормативних і доктринальних документів, а також метод наукового узагальнення.

Результати дослідження показують, що у країнах США та НАТО стратегічний рівень професійної військової освіти функціонує як важливий елемент системи державного стратегічного управління. Його характерною особливістю є інтеграція освітніх програм із науковими дослідженнями, аналітичною діяльністю та механізмами узагальнення бойового досвіду (*Lessons Learned*). У таких системах стратегічна освіта виконує функцію формування спільної стратегічної культури військових і цивільних фахівців.

Установлено, що в Україні система військової освіти перебуває у процесі реформування, однак стратегічний рівень професійної військової освіти поки що не сформований як функціонально завершена інституційна система. Основною проблемою залишається недостатня інтеграція освіти, наукових досліджень і механізмів узагальнення бойового досвіду.

Обґрунтовано основні напрями трансформації військової освіти України, зокрема розвиток стратегічного рівня освіти, інтеграцію наукових досліджень, створення ефективної системи *Lessons Learned*, розширення цивільно-військової освіти та розвиток лідерських компетенцій.

Ключові слова: військова освіта; професійна військова освіта; стратегічна освіта; стратегічне мислення; *Lessons Learned*; національна безпека; лідерство; оборонне планування.

Ibragim Gabidulin, Candidate of Technical Sciences, Associate Professor, Center for Army, Conversion and Disarmament Studies (CACDS), Kyiv, Ukraine, <https://orcid.org/0009-0009-7860-7818>

Comparative Analysis of Military Education Systems in the United States, NATO and Ukraine

Abstract. *The article presents a comparative analysis of the systems of professional military education in the United States, NATO and Ukraine in the context of developing strategic thinking in the field of national security and defense. The relevance of the research is determined by the transformation of modern warfare and the growing need to prepare military and civilian leaders capable of making decisions in a complex multidomain security environment.*

The aim of the article is to conduct a comparative analysis of the systems of strategic military education in the United States, NATO and Ukraine in order to identify institutional and methodological differences in the training of military and civilian strategic elites and to determine the main directions for the transformation of military education in Ukraine.

The study applies methods of comparative institutional analysis, analysis of normative and doctrinal documents, and the method of scientific generalization.

The results show that in the United States and NATO countries the strategic level of professional military education functions as an important component of the national strategic governance system. A key feature of these systems is the integration of educational programs with scientific research, analytical activities and mechanisms for analyzing combat experience (Lessons Learned). In such models, strategic education contributes to the formation of a shared strategic culture among military and civilian professionals involved in national security decision-making.

The study demonstrates that in Ukraine the military education system is undergoing reform, yet the strategic level of professional military education has not been fully developed as a functionally integrated institutional system. The main challenge remains the insufficient integration of education, research and combat experience analysis.

The article substantiates key directions for the transformation of Ukraine's military education system, including the development of strategic-level education, integration of scientific research, establishment of effective Lessons Learned mechanisms, expansion of civil-military education and development of leadership competencies.

Keywords: *military education; professional military education; strategic education; strategic thinking; Lessons Learned; national security; leadership; defense planning.*

Постановка проблеми. Сучасна війна в Україні актуалізувала системну проблему, що виходить за межі тактичних аспектів ведення бойових дій, технічного оснащення збройних сил або організації окремих родів військ. Йдеться про дефіцит стратегічного мислення на рівні державного управління у сфері безпеки та оборони, як у військовому, так і у цивільному вимірі [1; 2]. Зазначений дефіцит не є наслідком браку індивідуального досвіду чи професійної мотивації окремих осіб, а зумовлений передусім відсутністю інституційно сформованої системи підготовки стратегічних керівників.

Умови сучасної війни, що дедалі частіше характеризується як мультидоменно організований конфлікт, передбачають взаємодію воєнних, економічних, технологічних, інформаційних і соціальних чинників. Це потребує підготовки фахівців, здатних інтегрувати різномірні фактори державної політики в процес стратегічного планування. Водночас в Україні формування відповідних компетенцій нерідко відбувається ситуативно – без опори на цілісну інституційну систему професійної підготовки.

Історично військова освіта розглядалася насамперед як інструмент підготовки офіцерського складу для виконання службових обов'язків. Однак досвід сучасних конфліктів переконливо свідчить, що тактичний або навіть оперативний бойовий

досвід не трансформується у стратегічні знання автоматично [2, 3, 4]. Для цього необхідні спеціалізовані інституційні механізми, здатні системно узагальнювати бойовий досвід, здійснювати його науковий аналіз і інтегрувати отримані результати в систему військової та цивільної освіти [5].

Особливої актуальності набуває проблема цивільно-військової взаємодії у сфері стратегічного планування. В Україні досі відсутній сталий механізм підготовки представників органів державної влади – зокрема парламенту, уряду та інших структур державного управління – до ухвалення рішень у сфері воєнної безпеки та оборони. У результаті частина стратегічних рішень ухвалюється за відсутності системної підготовки у сфері воєнно-стратегічного аналізу.

Парадоксально, що за наявності значного бойового досвіду, здобутого Збройними Силами України в ході війни, держава не має інституції, яка б постійно здійснювала комплексне осмислення війни як державного явища. Потенційним центром такої діяльності міг би виступати Національний університет оборони України. Водночас за відсутності в його структурі постійно діючої інституції стратегічних досліджень університет виконує переважно освітню функцію, тоді як потенціал стратегічного аналізу та узагальнення досвіду війни залишається обмеженим [6].

Отже, проблема трансформації військової освіти в Україні полягає не лише в модернізації навчальних програм або впровадженні нових освітніх технологій. Йдеться про формування цілісної інституційної системи стратегічної освіти, здатної забезпечити підготовку військових і цивільних керівників до діяльності в умовах сучасної багатодоменної війни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика розвитку військової освіти та підготовки офіцерського складу в Україні є предметом численних наукових досліджень вітчизняних і зарубіжних авторів. Упродовж останніх років опубліковано значну кількість робіт, присвячених реформуванню системи військової освіти, адаптації до стандартів НАТО, оновленню освітніх програм та впровадженню інноваційних методів навчання.

Більшість вітчизняних досліджень розглядає військову освіту як систему професійної підготовки кадрів для Збройних Сил України, як складову процесу євроатлантичної інтеграції або як сферу впровадження педагогічних інновацій. Зокрема, питання розвитку військово-педагогічної науки та модернізації освітнього процесу аналізуються у працях українських дослідників [7]. Окремі дослідження присвячені використанню сучасних технологій, зокрема штучного інтелекту у системі військової освіти [8].

Разом з тим питання військової освіти як інституційного механізму формування стратегічного мислення держави залишається недостатньо опрацьованим. У наявних дослідженнях фактично відсутня цілісна аналітична рамка, у межах якої військова освіта, стратегічні дослідження, механізми узагальнення бойового досвіду та система державного стратегічного планування розглядалися б як взаємопов'язані елементи єдиного інституційного контуру.

У західній науковій та аналітичній літературі професійна військова освіта розглядається як важливий елемент системи національної безпеки. У працях

дослідників, пов'язаних із National Defense University (NDU), NATO Defence College та іншими аналітичними центрами, підкреслюється роль професійної військової освіти (Professional Military Education, PME) та спільної професійної військової освіти (Joint Professional Military Education, JPME) у формуванні стратегічної культури держави [2, 9, 10, 11].

Західні дослідження приділяють значну увагу інтеграції військової освіти, науки та механізмів узагальнення бойового досвіду (Lessons Learned) [12–14]. У таких моделях військова освіта функціонує не лише як освітній процес, а як інституційний механізм формування стратегічної еліти та вироблення знань, необхідних для довгострокового планування у сфері безпеки й оборони.

З початку повномасштабної агресії Російської Федерації проти України країни НАТО активізували роботу зі збору та аналізу бойового досвіду, що має значення для трансформації Альянсу. Відповідні структури здійснюють систематичне узагальнення уроків війни та використовують їх у процесах планування, підготовки та розвитку військових спроможностей [15; 16].

Водночас в Україні відсутній сталий інституційний механізм, який забезпечував би системне узагальнення бойового досвіду та його інтеграцію у систему стратегічної військової освіти. За цих умов значна частина унікального досвіду сучасної війни залишається недостатньо інтегрованою у систему підготовки старшого офіцерського складу та цивільних керівників у сфері безпеки оборони.

У цьому контексті актуальним є проведення порівняльного аналізу систем військової освіти США, НАТО та України з метою визначення інституційних механізмів формування стратегічного мислення та можливостей їх адаптації до українських умов.

Мета статті – провести порівняльний аналіз систем професійної військової освіти США, НАТО та України з метою виявлення інституційних і методологічних відмінностей у підготовці військової та цивільної стратегічної еліти, а також обґрунтування основних напрямів трансформації військової освіти України в умовах сучасної багатодоменної війни.

Дослідження зосереджене на аналізі концептуальних засад військової освіти стратегічного рівня у країнах Заходу, ролі інтеграції освіти, наукових досліджень і механізмів узагальнення бойового досвіду, а також на оцінці спроможності сучасної системи військової освіти України забезпечувати формування стратегічного мислення.

Методи дослідження. У дослідженні використано методи порівняльного інституційного аналізу, аналізу нормативних і доктринальних документів, а також метод наукового узагальнення. Порівняльний аналіз застосовано для зіставлення інституційної структури та функціонального призначення систем професійної військової освіти США, НАТО та України. Аналіз нормативних і концептуальних документів дав змогу дослідити підходи до організації стратегічної військової освіти та її ролі у формуванні системи національної безпеки. Метод узагальнення використано для виявлення ключових тенденцій інтеграції військової освіти, стратегічних досліджень і механізмів узагальнення

бойового досвіду (Lessons Learned). Для оцінки сучасного стану системи військової освіти України застосовано елементи структурно-функціонального підходу.

Виклад основного матеріалу. Система військової освіти США та НАТО.

У системах США та країн НАТО професійна військова освіта вибудовується як багаторівнева модель підготовки, що відповідає різним рівням прийняття рішень у військовій сфері. Тактичний, оперативний і стратегічний рівні освіти пов'язані не лише з кар'єрним просуванням офіцерів, а передусім зі зміною характеру управлінських завдань [1, 10].

На стратегічному рівні освіти увага зосереджується на аналізі війни як комплексного державного явища, що включає політичні, економічні, технологічні та соціальні аспекти. У зв'язку з цим стратегічна військова освіта орієнтована не лише на підготовку старшого офіцерського складу, але й на формування ширшого кола фахівців, залучених до формування політики у сфері національної безпеки [2, 4].

Важливу роль у цій системі відіграє National Defense University, який виконує функції не лише освітньої установи, але й центру стратегічних досліджень. У структурі університету функціонують коледжі за видами збройних сил та міжвидові освітні програми, а також наукові підрозділи, зокрема Institute for National Strategic Studies [2, 3].

Особливістю цієї моделі є інтеграція освіти і наукових досліджень. Наукові підрозділи університету здійснюють аналітичну роботу у сфері безпеки та оборони і водночас беруть участь у навчальному процесі. Така взаємодія дозволяє забезпечити безперервний зв'язок між науковим аналізом сучасних конфліктів, освітніми програмами та процесом стратегічного планування [2, 4].

Важливою рисою системи стратегічної військової освіти США та країн НАТО є участь у навчальному процесі цивільних слухачів. До програм стратегічного рівня залучаються представники органів державної влади, аналітичних структур, оборонної промисловості та інших секторів, дотичних до формування політики національної безпеки [4].

Такий підхід сприяє формуванню спільної стратегічної культури між військовими та цивільними інституціями держави. У результаті професійна військова освіта виконує функцію не лише підготовки військових фахівців, але й формування стратегічної еліти, здатної працювати у міжвідомчому середовищі [4, 5].

У системі НАТО стратегічна освіта також має наднаціональний вимір. Навчальні програми NATO Defense College орієнтовані на підготовку військових і цивільних керівників до діяльності у багатонаціональному середовищі та на формування спільного розуміння сучасних загроз безпеці [9].

Сучасна дискусія щодо реформування системи професійної військової освіти активно ведеться і в самих країнах НАТО. Зокрема, у новітніх аналітичних публікаціях американських військових експертів підкреслюється необхідність переосмислення ролі старших військових коледжів (Senior Service Colleges) у підготовці стратегічних керівників. Дослідники звертають увагу на те, що надмірна концентрація на тактичних аспектах ведення бойових дій може

обмежувати розвиток стратегічного мислення офіцерів, оскільки стратегічні рішення потребують інтеграції політичних, економічних, дипломатичних та інформаційних факторів [4, 5]. У цьому контексті стратегічна військова освіта розглядається як інструмент підготовки фахівців, здатних пов'язувати тактичні дії з досягненням стратегічних цілей держави.

Важливою складовою функціонування цих систем є інституційні механізми узагальнення бойового досвіду. Значну роль у цьому процесі відіграє Joint Analysis and Lessons Learned Centre (JALLC), діяльність якого спрямована на системний аналіз досвіду сучасних конфліктів та інтеграцію отриманих результатів у процес планування, розвитку спроможностей та військової освіти [12–14].

Інституційна інтеграція освіти, науки та аналізу бойового досвіду забезпечує здатність системи військової освіти адаптуватися до змін характеру війни та формувати стратегічні компетенції, необхідні для державного управління у сфері безпеки й оборони [12–14].

Стан системи військової освіти України. Система військової освіти України перебуває у процесі реформування та декларує орієнтацію на стандарти НАТО. Разом з тим реальні трансформаційні процеси здебільшого зосереджені на організаційних і нормативних змінах, тоді як концептуальні засади системи освіти залишаються значною мірою незмінними [6, 7].

У більшості випадків військова освіта продовжує розглядатися передусім як система підготовки кадрів для проходження військової служби та кар'єрного зростання офіцерів. Водночас її потенціал як інструмент формування стратегічного мислення держави використовується недостатньо.

Центральним елементом системи військової освіти України є Національний університет оборони України. У структурі університету функціонують навчальні інститути, кафедри та наукові підрозділи, орієнтовані на підготовку офіцерського складу та розвиток військово-педагогічних досліджень [6].

Незважаючи на наявність окремих елементів сучасної системи професійної військової освіти, ці елементи не утворюють цілісного інституційного контуру стратегічної освіти та стратегічної науки. Зокрема, відсутній постійний механізм інтеграції бойового досвіду, наукових досліджень та освітніх програм стратегічного рівня.

Умови сучасної війни характеризуються значним ускладненням структури бойових дій. Планування операцій відбувається у мультидоменному середовищі, де взаємодіють різні компоненти військової сили, інформаційні системи та технологічні платформи. За таких умов стратегічні компетенції не можуть формуватися виключно у межах практичного досвіду бойових дій [5].

Відсутність інституційно оформленої системи узагальнення бойового досвіду призводить до того, що значна частина знань залишається фрагментованою і не інтегрується у систему стратегічної підготовки. У результаті формування стратегічних компетенцій значною мірою відбувається ситуативно.

Окремою проблемою є обмежена інтеграція цивільного компоненту у систему військової освіти. На відміну від західних моделей, де стратегічні

освітні програми передбачають спільне навчання військових і цивільних слухачів, в Україні військова освіта фактично ізольована від системи підготовки цивільної управлінської еліти [4].

Додатковим фактором, що стримує розвиток стратегічної освіти, є інституційний розрив між науковими дослідженнями та навчальним процесом. Відсутність у структурі університету постійної науково-аналітичної інституції стратегічного рівня обмежує можливості інтеграції сучасних наукових підходів у підготовку слухачів.

Одним із ключових компонентів розвитку сучасної системи військової освіти є формування лідерських компетенцій у військовому середовищі. У більшості країн НАТО розвиток лідерства розглядається як безперервний освітній процес, який починається на ранніх етапах підготовки майбутніх військовослужбовців і продовжується протягом усієї професійної кар'єри [4].

Такий підхід передбачає формування лідерських якостей не лише у вищих військових навчальних закладах або на стратегічному рівні освіти, а й на попередніх етапах підготовки – у військових ліцеях, військових училищах та системі базової військової підготовки. У цих умовах лідерство розглядається не як окрема навчальна дисципліна, а як наскрізний принцип підготовки військових кадрів.

У національній системі військової освіти України питання розвитку лідерських компетенцій поки що реалізується переважно у вигляді окремих навчальних курсів або тренінгових програм. Такий підхід не забезпечує формування цілісної культури лідерства в системі підготовки офіцерського корпусу.

Водночас сучасні соціологічні дослідження свідчать про зростання суспільного інтересу до розвитку лідерських якостей у системі освіти. Як показують результати досліджень українських соціологів, зокрема академіка Елла Лібанова, значна частина молоді орієнтується на розвиток лідерських компетенцій уже на ранніх етапах освіти [17]. Це створює передумови для формування нової освітньої культури, у якій розвиток відповідальності, ініціативності та здатності працювати в команді стає важливим елементом підготовки майбутніх фахівців.

З огляду на це формування лідерства у військовій сфері доцільно розглядати як безперервний процес, що охоплює різні рівні освіти – від загальноосвітньої школи та спеціалізованих військових ліцеїв до системи професійної військової освіти стратегічного рівня.

Порівняльний аналіз систем військової освіти США, НАТО та України свідчить, що основні відмінності між ними полягають не стільки в організаційній структурі освітніх установ, скільки у функціональному призначенні стратегічного рівня освіти та ролі науки у підготовці військової і цивільної управлінської еліти [2, 4, 9].

У системі США стратегічний рівень професійної військової освіти є завершальним етапом багаторівневої підготовки офіцерського складу та одночасно важливим елементом державної системи стратегічного управління. Освітні програми стратегічного рівня інтегровані з науковими дослідженнями,

аналітичною діяльністю та процесом узагальнення бойового досвіду. Така інтеграція забезпечує формування спільного стратегічного мислення серед військових та цивільних фахівців, залучених до процесу прийняття рішень у сфері національної безпеки [2, 3].

У системі НАТО стратегічна військова освіта орієнтована на підготовку керівників до діяльності у багатонаціональному середовищі. Навчальні програми спрямовані на формування політико-військового мислення, розвиток здатності до координації між союзниками та підготовку до управління складними міжнародними кризами [9]. Особливу роль у цій системі відіграють механізми аналізу бойового досвіду та узагальнення уроків сучасних конфліктів, що дозволяє оперативно інтегрувати нові знання у процес військової освіти [12-14].

В Україні система військової освіти також має багаторівневу структуру, однак стратегічний рівень підготовки поки що не сформований як функціонально завершена інституційна ланка. Основна увага зосереджена на підготовці офіцерів до виконання службових обов'язків у межах існуючої військової ієрархії, тоді як підготовка стратегів державного рівня залишається обмеженою [6, 7].

У західних моделях процес стратегічного осмислення війни має інституційну сталість. Узагальнення досвіду бойових дій, розвиток доктринальних підходів і їх інтеграція в освітні програми здійснюються в межах взаємопов'язаних інституцій, що забезпечує безперервність накопичення стратегічних знань.

В українській практиці ці функції здебільшого розподілені між різними структурами або реалізуються ситуативно, що ускладнює систематизацію знань і їх використання у підготовці керівного складу.

Окрему роль у сучасних моделях військової освіти відіграє наукова діяльність. У країнах НАТО наукові дослідження у сфері безпеки і оборони безпосередньо інтегровані в освітній процес і спрямовані на аналіз майбутніх конфліктів, розвиток нових технологій та оцінку змін характеру війни. В Україні ж наукові дослідження часто існують паралельно з освітнім процесом, що обмежує їх вплив на формування стратегічних компетенцій.

Отже, головною проблемою української системи військової освіти є не відсутність окремих елементів сучасної моделі, а недостатня інтеграція освіти, науки та аналізу бойового досвіду у єдину інституційну систему формування стратегічного мислення.

Таблиця 1

**Порівняльні характеристики систем військової освіти США,
НАТО та України**

Критерій	США	НАТО	Україна
Інституційна структура стратегічної освіти	Розвинена система старших військових коледжів та університетів оборони	Міжнародні освітні інституції стратегічного рівня	Багаторівнева система військової освіти, стратегічний рівень перебуває у стадії формування
Інтеграція освіти і наукових досліджень	Високий рівень інтеграції освіти, аналітики та стратегічних досліджень	Науково-аналітичні центри інтегровані у систему військової освіти	Наукові дослідження частково відокремлені від освітнього процесу
Узагальнення бойового досвіду (Lessons Learned)	Системна інституційна модель збору та аналізу досвіду	Міжнародна система аналізу та обміну досвідом	Механізми аналізу досвіду формуються, але залишаються фрагментованими
Участь цивільних слухачів	Активна участь представників державних структур	Спільна підготовка військових і цивільних	Обмежена інтеграція цивільного компоненту
Формування стратегічної культури	Освіта є елементом системи державного стратегічного управління	Орієнтація на міждержавну координацію та спільне стратегічне мислення	Переважно орієнтація на професійну підготовку офіцерського складу
Роль лідерства у підготовці кадрів	Лідерство формується як безперервний процес на всіх рівнях військової освіти	Значна увага розвитку лідерських компетенцій у багатонаціональному середовищі	Лідерство здебільшого розглядається як окремий навчальний компонент

Наведене порівняння свідчить, що ключовою відмінністю між західними моделями військової освіти та українською системою є рівень інституційної інтеграції освіти, наукових досліджень і механізмів узагальнення бойового досвіду.

Трансформація військової освіти України має бути спрямована на формування цілісної інституційної системи стратегічної освіти, здатної забезпечити підготовку військових і цивільних керівників до діяльності в умовах сучасної війни.

Основними напрямками такої трансформації є:

1. Формування завершеного стратегічного рівня професійної військової освіти. Першочерговим завданням є створення функціонально завершеного стратегічного рівня професійної військової освіти. Йдеться не лише про розширення освітніх програм, а про формування інституційного середовища, у межах якого поєднуються стратегічний аналіз, підготовка керівного складу та розвиток стратегічної культури держави.

2. Інтеграція наукових досліджень у систему військової освіти. Важливим елементом трансформації є посилення ролі стратегічних досліджень у навчальному процесі. У цьому контексті доцільним є розвиток у структурі Національного університету оборони України постійної інституції стратегічних досліджень, діяльність якої має бути спрямована на аналіз сучасних конфліктів, прогнозування розвитку безпекового середовища та участь у підготовці слухачів стратегічного рівня.

3. Створення ефективної системи узагальнення бойового досвіду. Механізми Lessons Learned повинні забезпечувати системний збір і аналіз досвіду бойових дій, його наукове осмислення та інтеграцію у навчальні програми, доктринальні документи і процес оборонного планування.

4. Розширення цивільно-військової складової стратегічної освіти. Важливим напрямом розвитку стратегічної освіти є залучення до освітніх програм стратегічного рівня представників цивільних державних інституцій. Спільне навчання військових і цивільних фахівців сприяє формуванню спільної стратегічної культури та підвищує ефективність державного управління у сфері національної безпеки.

5. Інтеграція сучасних технологічних напрямів у підготовку керівного складу. У процесі трансформації військової освіти необхідно враховувати технологічні зміни, що визначають характер сучасної війни. Розвиток штучного інтелекту, аналіз великих масивів даних, кібербезпека та інші технологічні напрями дедалі більше впливають на процес стратегічного планування, тому відповідні наукові та освітні компоненти мають бути інтегровані у програми підготовки керівного складу.

Таким чином, реформування військової освіти доцільно розглядати не лише як модернізацію освітньої системи, а як важливий елемент формування стратегічної спроможності держави у сфері національної безпеки і оборони.

Висновки. Професійна військова освіта стратегічного рівня є важливим елементом інституційної системи національної безпеки держави. Вона виконує функцію не лише підготовки військових кадрів, а й формування стратегічного мислення, необхідного для довгострокового планування у сфері безпеки та оборони.

Порівняльний аналіз систем військової освіти США, НАТО та України свідчить, що ключова відмінність між ними полягає не у формальній структурі освітніх рівнів, а у рівні інституційної інтеграції освіти, стратегічної науки та механізмів узагальнення бойового досвіду. У західних моделях ці елементи функціонують як єдина система, що забезпечує безперервне накопичення стратегічних знань і підготовку військової та цивільної управлінської еліти.

В Україні, незважаючи на значний бойовий досвід, здобутий під час сучасної війни, стратегічний рівень професійної військової освіти залишається інституційно незавершеним. Відсутність системної інтеграції науки, освіти та механізмів Lessons Learned обмежує можливості трансформації бойового досвіду у стратегічні знання та їх використання у процесі державного стратегічного планування.

Важливим компонентом розвитку сучасної військової освіти є формування лідерських компетенцій у військовому середовищі. Лідерство доцільно розглядати не як окрему дисципліну у системі підготовки офіцерів, а як наскрізний принцип розвитку військових кадрів на всіх рівнях освіти. Формування таких компетенцій має починатися на ранніх етапах підготовки – у військових ліцях, спеціалізованих навчальних закладах та системі базової військової підготовки.

Отже, трансформація військової освіти України має виходити за межі адаптації до формальних стандартів і бути спрямованою на створення цілісної системи стратегічної освіти, інтегрованої з науковими дослідженнями, аналізом бойового досвіду та підготовкою як військової, так і цивільної управлінської еліти.

Подальші дослідження доцільно зосередити на аналізі інституційних механізмів узагальнення бойового досвіду та його інтеграції у систему військової освіти.

Напрями подальших досліджень. Проведений аналіз не вичерпує всього спектра проблем, пов'язаних із трансформацією військової освіти в умовах сучасної війни, а лише окреслює ключові інституційні аспекти формування стратегічної освіти. Подальші дослідження доцільно зосередити на кількох напрямках.

По-перше, перспективним є поглиблений аналіз моделей стратегічної освіти цивільної управлінської еліти в державах – членах НАТО, зокрема ролі університетів оборони у підготовці державних службовців, парламентарів та аналітиків сектору безпеки.

По-друге, окремого дослідження потребують механізми інтеграції стратегічної науки та професійної військової освіти, включно з роллю університетських центрів стратегічних досліджень у формуванні доктринальних документів і стратегій національної безпеки.

По-третє, актуальним напрямом є дослідження механізмів трансформації бойового досвіду у системні знання через інституції Lessons Learned та їх інтеграцію у навчальні програми оперативного і стратегічного рівнів.

По-четверте, важливим напрямом подальших досліджень є формування системи розвитку лідерських компетенцій у секторі безпеки і оборони. Йдеться про створення безперервної моделі розвитку лідерства, що охоплює різні етапи освіти – від загальноосвітньої школи та військових ліцеїв до військових навчальних закладів і програм стратегічної освіти.

Необхідність такого підходу підтверджується сучасними соціологічними дослідженнями, які демонструють зростання суспільного запиту на розвиток лідерських якостей у системі освіти. Водночас формування ефективного лідерства у військовій сфері має поєднувати розвиток індивідуальної відповідальності з формуванням культури командної взаємодії та державного служіння.

ЛІТЕРАТУРА

1. CJCSI 1800.01G — Officer Professional Military Education Policy (2024, April 15). URL: <https://www.jcs.mil/Portals/36/Documents/Library/Instructions/CJCSI%201800.01G.pdf>

2. National Defense University. URL: <https://www.ndu.edu/>
3. Ryan Wadle, Heather Venable. (2025, December 30). Breadth or Depth: The Ongoing Battle in Professional Military Education. URL: <https://ndupress.ndu.edu/Media/News/News-Article-View/Article/4364889/breadth-or-depth-the-ongoing-battle-in-professional-military-education/>
4. Tim Devine, Todd Graham. (2026, January 20). Change or Just Cheating? Overhauling Professional Military Education for the AI Era. URL: <https://warontherocks.com/2026/01/change-or-just-cheating-overhauling-professional-military-education-for-the-ai-era/>
5. Institute for National Strategic Studies. National Defense University. URL: <https://inss.ndu.edu/>
6. Національний університет оборони України. Структурні підрозділи університету. URL: <https://nuou.org.ua/u/stru/>
7. Андрій Вітченко. (2025). Військово-педагогічна наука в Україні: сучасний стан, проблеми та пріоритети інноваційного розвитку. Національний університет оборони України. *Збірник наукових праць "Військова освіта"*, №2 (52), 45-60.
8. Світлана Бондаренко, Андрій Гупало. (2025). Інтеграція AI у військову освіту: бібліометричний аналіз глобальних тенденцій та пріоритети України. Національний університет оборони України. *Збірник наукових праць "Військова освіта"*, №2 (52) 2025, 9-31.
9. NATO Defense College. <https://www.ndc.nato.int/education/senior-course/>
10. Joint Chiefs of Staff. CJCS Instructions. URL: <https://www.jcs.mil/library/cjcs-instructions/>
11. Joint Chiefs of Staff. Joint Education. URL: <https://www.jcs.mil/Doctrine/Joint-Education/>
12. Center for Army Lessons Learned. URL: <https://www.army.mil/call/>
13. JOINT ANALYSIS and LESSONS LEARNED CENTRE NATO's Lead Agent for Lessons Learned. URL: <https://www.jallc.nato.int/>
14. The NATO Lessons Learned Handbook (2022, June, Fourth edition). URL: https://www.jallc.nato.int/application/files/4416/5781/2017/JALLC_LL_Handbook_Update_-_4th_Edition_FINAL_14072022.pdf
15. JALLC publishes report on Two Years of Lessons Relating to Russia's War Against Ukraine (2024, Sep 16). URL: <https://www.jallc.nato.int/articles/jallc-publishes-report-two-years-lessons-relating-russias-war-against-ukraine/>
16. The JALLC-UKR Initiative (2024). URL: <https://www.jallc.nato.int/JALLC-UKR-Initiative/>
17. Інтерв'ю Елли Лібанової (2026). URL: <https://www.youtube.com/watch?v=3x-JRdREaGo/>

REFERENCE

1. CJCSI 1800.01G — Officer Professional Military Education Policy (2024, April 15). URL: <https://www.jcs.mil/Portals/36/Documents/Library/Instructions/CJCSI%201800.01G.pdf>
2. National Defense University. URL: <https://www.ndu.edu/>
3. Ryan Wadle, Heather Venable. (2025, December 30). Breadth or Depth: The Ongoing Battle in Professional Military Education. URL: <https://ndupress.ndu.edu/Media/News/News-Article-View/Article/4364889/breadth-or-depth-the-ongoing-battle-in-professional-military-education/>
4. Tim Devine, Todd Graham. (2026, January 20). Change or Just Cheating? Overhauling Professional Military Education for the AI Era. URL: <https://warontherocks.com/2026/01/change-or-just-cheating-overhauling-professional-military-education-for-the-ai-era/>
5. Institute for National Strategic Studies. National Defense University. URL: <https://inss.ndu.edu/>
6. National Defense University of Ukraine. Structural divisions of the university. URL: <https://nuou.org.ua/u/stru/>
7. Andrii Vitchenko. Innovative Development of Military-Pedagogical Science in Ukraine: Current State, Problems, and Priorities. National Defense University of Ukraine, Kyiv. Collection of scientific works "Military Education", №2 (52) 2025, с. 45-60.
8. Svitlana Bondarenko, Andrii Hupalo. Integration of AI into Military Education: Bibliometric Analysis of Global Trends and Priorities for Ukraine. National Defense University of Ukraine, Kyiv. Collection of scientific works "Military Education", №2 (52) 2025, с. 9-31.

9. NATO Defense College. <https://www.ndc.nato.int/education/senior-course/>
10. Joint Chiefs of Staff. CJCS Instructions. URL: <https://www.jcs.mil/library/cjcs-instructions/>
11. Joint Chiefs of Staff. Joint Education. URL: <https://www.jcs.mil/Doctrine/Joint-Education/>
12. Center for Army Lessons Learned. URL: <https://www.army.mil/call/>
13. JOINT ANALYSIS and LESSONS LEARNED CENTRE NATO's Lead Agent for Lessons Learned. URL: <https://www.jallc.nato.int/>
14. The NATO Lessons Learned Handbook (2022, June, Fourth edition). URL: https://www.jallc.nato.int/application/files/4416/5781/2017/JALLC_LL_Handbook_Update_-_4th_Edition_FINAL_14072022.pdf
15. JALLC publishes report on Two Years of Lessons Relating to Russia's War Against Ukraine (2024, Sep 16). URL: <https://www.jallc.nato.int/articles/jallc-publishes-report-two-years-lessons-relating-russias-war-against-ukraine/>
16. The JALLC-UKR Initiative (2024). URL: <https://www.jallc.nato.int/JALLC-UKR-Initiative/>
17. Interview with Elli Libanova (2026). URL: <https://www.youtube.com/watch?v=3x-JRdREaGo/>.